پوهندوي مستعلی (نیازی)
ښوونې او روزنې پوهنځي
تاریخ څانګې علمی کادر غړي

له [۱۸۲۸ _ ۱۹۷۳ ز کال][۱۲۴۲ _ ۱۳۵۲ ل] د افغانستان مطبوعاتو ته یوه لنډه کتنه

لنډیز :

نوموړي علمي مقاله کې په افغانستان د مطبوعاتو د تاریخ یو مهمه برخه ۱۲۴۲ _ ۱۳۵۲ ل (۱۸۲۸ ز _ ۱۹۷۳ ز) کالونو کې څېړل شوي . چې د مطبوعات په بنسټ اېښودلو او پراختیا کې کوم واکمن زیاته ونډه اخستي او په دې اړه یو دقیقه څېړنه شوې ده . په دې لیکنه کې د امیر شیر علی خان ، امیرحبیب الله خان ، غازي امان الله خان ، حبیب الله کلکاني (بچه سقاو) ، نادرخان او ظاهر شاه د واکمنیو پر مهال د مطبوعاتو وضیعت (د جریدو ، روزنامه او نورو خپرونو) په اړه څېړنه شوې ده .

سریزه :

په افغانستان کې د مطبوعاتي فعالیتونه پیل او پراختیا د افغانستان د هر پاچا په واکمنۍ کې ځانګړي بڼه او وضیعت درلود . ځینې وختونه د افغانستان یوه رسنۍ د بهرنیو هیوادونو خصوصاً د انګلیسانو له خوا بنده شوې لکه د سراج الاخبار جریده چې له یوې شمارې له خپریدو څخه وروسته د انګلیسانو په اشاره او فشار بنده شوه. د سراج الاخبار افغانیه جریده چې له (۱۹۱۱ ز) کال وروسته په نشر پیل وکړ، روسان د نوموړې جریدې په نشر ډیر خفه او د دې جریدې د بندیدو هڅه یې کوله ، د امیر شیر علی خان په واکمنۍ کې د جریدو نشر پیل د عبدالرحمن خان ، حبیب الله خان ، امان الله خان ، حبیب الله کلکانی ، نادر خان او ظاهر شاه د واکمنۍ پر مهال لوړې او ژورې ګاللي او د دې جریدو مسؤلینو په هر وخت کې خپل تاریخي مسولیت سرته رسولی . چې ځینې یې بندیان شوي هم دي ، خو هڅه یې کړې چې فرهنګي فعالیت جاري وساتي او د افغانستان د خلکو په بیدارۍ او دخپلو حقوقو په تر لاسه کولو کې یې ونډه اخستې ده . زمونږ د هیواد په (۱۹۱۹ ز) کال کې د خپلواکۍ تراخستلو وروسته د مطبوعاتو او جریدو په نشر او فعالیت کې هم ستر بدلون را منځ ته شو او خپرونو ډیره پراختیا وکړه .

Ketabton.com

موخې

_ په یو ځانګړي تاریخي پړاو کې د افغانستان د مطبوعاتو وضیعت څېړنه. تر څو لوستونکي په دغه پړاو کې د مطبوعاتو له حالت او د وکمنانو له کړنو څخه خبرتیا پیدا کړي .

_ د ځینو جریدو په بندیدو کې د بهرنیو (انګلیسانو) د فشار اغیز .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د علمي رتبې دلوړیدو له پاره د یوه شرط بشپړول .

مو ادو او کړنلاره :

د څیړنې میتود کتاب توني ده چې د دي مقالي په لیکلو کي د غوره او علمي اثارو او ویب سایټ څخه گټه اخستل شوي ده . د مطبوعاتو د وضیعت په اړه لیکل شوې . مطالبو او علمي اسنادو څخه د نوموړې مقالې لیکلو کې گټه اخستل شوي ده . ځکه دمطبوعاتو وضیعت په هر واکمنۍ کې ځانگړې بڼه درلوده . ځینو واکمنانو د نشراتو په مقابل کې ستونزې ایجادولې او د سالمې نیوکې د تحمل توان یې نه درلود .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیر شیر علی خان د واکمنۍ پرمهال[۱۲۴۲ _ ۱۲۵۲] [۱۸۲۸ _ ۱۸۷۸] ز کال

امیر شیر علي خان د دویم ځل واکمنۍ پر مهال د نورو اصلاحاتو په خوا کې مطبوعاتو ته هم ځانګړې پاملرنه وکړه . د شمس النهار جریدې په ۱۸۷۳ ز کال د حکومت تر مستقیم نظارت لاندي نشرات پیل کړل . ځکه مطبوعات به ځیني وخت د دولت تر مستقیم نظارت او کله به هم د مطبوعاتو د قانون د نافذیدو له امله به ځیني ورځپاڼي او جریدي په ازاد ډول نشریدلي .

امیر شیر علي خان د علامه سید جمال الدین افغان د اصلاحي پروګرام د تطبیق او ټولنیز اصلاحاتو د تطبیق په خاطر د شمس النهار جریده خپره کړه .

د شمس النهار د جریدي له نشریدو سره سم د افغانستان خلکو د ورځپاڼې د لوستو او فعالیت سره آشنایې پیدا کړه . د دې جریدې له نشر څخه وړاندي خبرونه د جارچیانو له خوا په څلورلارو کې خپریدل ، د نوموړې جریدې له نشره سره افغانستان د نړیوالو رسنیو سره اړیکي پیدا کړې . ځکه په دي جریده کې دیني ، مذهبي او د بهرنیو ژبو څخه ژباړل شوي علمي مطالب خپریدل . په (۱۸۷۵ ز کال) کې امیرشیر علي خان یوه چاپ خانه وارد کړه چې په دي چاپ خونه کې به کتابونه ، جریدې ، تعلیمات نامې او لوحې چاپیدلي . (۱۰ : ۷۲) .

د امیر حبیب الله خان د واکمنۍ پرمهال [۱۹۰۱ _ ۱۹۱۹ ز][۱۲۷۰۹ _ ۱۲۰۷ ل کال]

امیر حبیب الله خان په (۱۹۰۱ ز کال) واک ته له رسیدو وروسته د سلطنت په څلورم کال (۱۹۰۵ ز کال) د شاهي مدرسې یو شمیر روڼ اندي او پوهان د دیني علومو د تدریس په محل (د کابل د چوب فروشۍ په مسجد کې) امیر دربار ته وړاندیز وکړ چې د افغانۍ پوهانو ټولنه (انجمن) جوړ شي . د دې ټولنې له پاره مولوي عبدالروف کندهاري چې په خاکې مشهور و د مشر ، مولوي محمد سرور واصف او مولوي احمد جان الکوزی چې په تاجر مشهور و د منشیانو په توګه وټاکل شول . د ټولنې موخه دخلکو ویښول او د نوي تمدن سره آشنا کول وه ، سراج الاخبار د نشر د اجازې له منظورۍ څخه (۸) میاشتې وروسته د (۱۹۰۲ ز کال) د جنوري په ۱۱ مه لومړۍ ګڼه په ۳۲ مخونو کې چاپ شوه . (۷ : ۲۸)

د سراج الاخبار جریده ډیر ژر د برطانوي هند د فشار په آساس بنده شو. ښاغلی محمد ابراهیم عطایي په دې اړه داسې نظر لري : « د سراج الاخبار یو ګڼه خپره شوه خو داسې ډیر اسناد او شواهد شته چې له هند څخه انګریزانو امیر حبیب الله خان ته اخطار ور کړ . او هغه هم دا خپرونه بنده کړه .... » . (۸: ۱۵۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

*محمود طرزي په دربار کې له خپل نفوذ څخه ګټه واخسته او د امیر حبیب الله خان د رضایت وروسته په (۱۹۱۱ ز کال) د سراج الاخبار افغانیه جریده د محمود طرزي په مدیریت نشر شوه. محمود طرزي په دې جرید ه کې د مشروطه غوښتونکو نظریاتو پر بنسټ د استعمار ضد او بشري نړي د پرمختګونو اړوند مهم علمي نظریات خپرول. نوموړې جریده د افغانستان سربیره د تاجکستان، هند او ایران د ځوانانو په بیدارۍ کې ونډه واخسته. په (۱۹۱۸ ز کال) محمود طرزي د سراج الاخبار په یوه (ضیمه) کې د سراج الا اطفال په نوم د تنکیو ځوانانو او کوچنیانو لپاره نشره کړه. (۲: ۱۴)

دامان الله خان د واکمنۍ پر مهال [۱۲۹۸ _ ۱۳۰۸ ل] [۱۹۱۹ _ ۱۹۲۹ ز کال]

غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال د نورو ټولنیزو اصلاحاتو په خوا کې په مطبوعاتو کې هم ژور بدلون منځ ته راغی او د پام وړ جریدې او ورځپاڼې نشر شوې. د هغه د واکمنۍ د اساسي قانون په یولسمه ماده کې د مطبوعاتو ازادۍ ته داسې اشاره شوې وه: ((داخلي ورځپاڼې او چاپي مطبوعات د اړونده قوانینو د حکم سره ازاد دي. د ورځپاڼو چاپ حق د افغانستان د دولت او خلکو ته ځانګړې دې. بهرني نشرات د دولت له خوا تنظیم او سانسوریږي.)) (۱: ۱۵)

۱۹۲۸ ز کال د مطبوعاتو نظامنامه جوړه شو چې د نوموړي نظامنامې وروسته مطبوعاتو فعالیت قانوني بڼه غوره کړه. چې په دې نظامنامه کې د جزا وړاندوینه هم شوې وه. خو په هیواد کې د مطبوعاتو فعالیت پراخه او لاندې ورځپاڼې، اونیزې او میاشتنۍ خپرېـــــــــــــــــــــــــدلې.

---

* محمود طرزي د غلام محمد طرزي زوی (۱۲۴۴ لمریز _ ۱۸۲۸ ز کال) د اګست په ۲۳ مه په غزني کې زیږیدلې دې. لومړنۍ زده کړې یې د خپل پلار او ملا محمد هوتک څخه کړي. نوموړي اردو ژبه په هند کې د استوګنې پر مهال زده کړه. په شام او بغداد کې یې عربي ژبه، زده کړه. په (۱۹۰۲ ز کال) افغانستان ته راستون شو. په ۱۹۳۳ ز کال د ځیګر د ناروغۍ له امله په استانبول کې مړ شو او هلته خاورو ته وسپارل شو. (۳ _ مخ: ۱۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ـ اتحاد مشرقي ورځپاڼه .
۲ ـ ابلاغ ورځپاڼه .
۳ ـ حقیعت ورځپاڼه .
۴ ـ افغان اونیزه ورځپاڼه
۵ ـ امان افغان ورځپاڼه.
٦ـ افغان ورځپاڼه .
۷ـ غازي ورځپاڼه
۸ـ اتفاق اسلام ورځپاڼه
۹ـ طلوع افغان ورځپاڼه .
۱۰ ـ بیدار اونیز ورځپاڼه .
۱۱ ـ ارشاد النستوان ورځپاڼه .
۱۲ ـ اصلاح ورځپاڼه .
۱۳ ـ جریده مکتب (دوه اونیو کې یو ځل خپریده
۱۴ ـ مجموعه عسکر میاشتنۍ .
۱۵ ـ معارف میاشتنۍ .
۱٦ ـ ائینه عرفان میاشتنۍ .
۱۷ ـ مجموعه صحیه میاشتنۍ .
۱۸ ـ پښتون غږ میاشتنۍ (۲: ۱۵)

دامان الله خان په واکمنۍ کې د ازادو مطبوعاتو په لړ کې انیس د غلام محی الدین انیس په مدیریت چاپ شوه. غلام محی الدین انیس د غلام نقش بند زوي د احمدزیو قوم ته منسوب اصلي ټاټوبی غزني دی .(۴: ۸۸)

بله اونیزه نسیم السحر په نوم د احمد راتب او محمد نوروز په مدیریت نشریدله . غلام محی الدین انیس یوځل بند ي شو خو محمد ولی خان هغه ازاد او انیس بیرته خپل نشرات پیل کړل . نسیم سحر هم په شاه باندې د نیوکې له امله بندي شو . (۲: ۱۲)

د امان الله خان په واکمنۍ کې د ارشاد النسوان د جریدې په نشرسره د ښځو ونډه په مطبوعاتو کې زیاته شوه. پورته نشرات یو شمیر په ولایتونو کې نشریدل لکه طلوع افغان په قندهار کې ، اتحاد مشرق په جلال اباد ، اتفاق اسلام په هرات ، غازي په خوست کې ، ستاره افغان ، په پروان ، اتحاد اسلام (بیدار) په مزار شریف کې خپریدلې .(۲: ۱۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیر حبیب الله کلکاني (بچه سقاو) د واکمنۍ پرمهال [۹۲ / جدی / ۱۳۰۷ _ ۲۹ جدی / ۱۳۰۹] [۱۹۲۹ فبروری _ ۱۹۲۹ اکتوبر]

د امیر حبیب الله کلکاني (بچه سقاو) په واکمنۍ کې ځینې دولتي او خپلواکه جریدي بندي شوي خو یو شمیر جریدې د دولت د پالیسۍ او تګلارې سره سم چاپیدلې ، د امان افغان پر ځای د حبیب الا سلام د رسمي جریدې په توګه چاپیدله . لومړی یې د غلام محی الدین انیس او سید حسن په مسولیت خپرونه کوله خو له (۲۱) مې ګڼې وروسته دواکمنۍ تر پایه پورې برهان الدین کشککي د دې جریدې د مسول مدیر په توګه دنده اجرا کوله او له دې جریدې پرته لاندې جریدې د حکومت د سیاست سره سمې خپریدلې .

۱_ رهبر الاسلام (بیدار) په مزار شریف کې د عبدالصمد په مسولیت .

۲ _ شرف الامسار (موئید لاسلام) په کندهار کې .

۳ _ اتحاد مشرقي اونیزه (الایمان) په نوم د مولوي محمد ابراهیم کاموي په مدیریت .

۴ _ اتفاق اسلام اونیزه جریده دهرات په ولایت کې د محمد سرور جویا په مسول مدیریت .

۵ _ نهضت الحبیب اونیزه جریده په خان اباد کې د محمد بشیر په مسولیت خپرونې کولې. یو شمیر جریدې د دولت پر ضد نشریدلې چې عبارت دي له :

۱_ اتحاد افغان جریده د جنرال شاه محمود او محمد یعقوب حسن په مسولیت د پکتیا په ولایت کې .

۲ _ د کور غم د سید حسن په مسولیت په ننګرهار کې او غیرت الاسلام خپرونې کولي . . د حبیب الله کلکاني په واکمنۍ کې ټولو خپرونو اسلامي بڼه درلوده . ځکه د امان الله خان د دورې د مطبوعاتو قانون د نورو قوانینو سره یوځای لغوه اعلان کړل شو . (۴: ۴۳۷ _ ۴۳۸)

نادر خان د واکمنۍ پر مهال [۱۹۰۹ _ ۱۳۱۲ ل ک] [۱۹۲۹ _ ۱۹۳۳ ز کال]

د ۱۹۳۰ لمریز کال د افغانستان د اساسي قانون د اتباعو د عمومي حقونو په ۲۲ ماده کې داسې راغلي دي : ((مطبوعات و اخبارات داخله که خلاف مذهب نباشد مطابق اصولنامه مخصوص آن ازاد میباشد . مطبوعات و جراید خارجه که به مذهب و سیاست حکومت علیه افغانستان اخلال نه رساند اد خال آن به افغانستان ازاد است .)) (۲: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۳۱ میلادي کال د کابل ادبی انجمن جوړ کړ . او د دې انجمن نشراتي ارگان کابل مجله کې علمي ، تاریخي او ادبي مقالې خپریدلې چې روڼ اندو پام وړ وگرځیده . (۲ : ۱۲)

نادر خان د واکمنۍ پرمهال د اماني دورې جریدې او ورځپاڼې چې د حبیب الله دکلکاني (بچه سقاو) په واکمنۍ کې یې نوم بدل شوي وه ده بیر ته په اصلي نوم نشر کړې چې عبارت دي له :

۱ ـ اصلاح تاسیس نیټه : ۱۳۱۰ ل ۱۹۰۱ ز کال د امتیاز خاوند . محمد نادر او مسول مدیر شیر احمد . په ۱۳۵۲ لمریز کال د داود خان کودتاه وروسته بنده شوه .

۲ ـ کابل تاسیس نیټه : ۱۳۰۱ ل کال د امتیاز خاوند د افغانستان ادبي انجمن مسول مدیر محمد انور بسمل ،په پښتو او دری ژبه چاپیدله .

۳ ـ اتحاد مشرقي تاسیس نیټه : ۱۲۹۸ ل د امتیاز خاوند د مشرقي تنظیمه ریاست ، سر محرر میرزا شاهرخ او برهان الدین کشککي او نور ... خود نادرخان په واکمنۍ کې د ننگرهار په نوم خپریدله .

۴ ـ اردو تاسیس نیټه : ۱۳۰۱ ل ۱۹۲۲ ز د امتیاز خاوند د ملي دفاع وزارت مسول مدیر محمد داود .

۵ ـ افغان کلنۍ : د امتیاز خاوند د کابل ادبي انجمن .

۶ ـ هرات د تاسیس نیټه : ۱۳۱۱ ل د امتیاز خاوند انجمن ادبي ولایت هرات ، مسول مدیر سرور جویا .

۷ ـ حی علی الفلاح : د تاسیس نیټه ۱۳۱۱ چاپ دولتي مطبعه کابل .

۸ ـ اقتصاد تاسیس نیټه : ۱۳۱۱ کال چاپ مطبعه دولتي کابل .

۹ ـ عرفان تاسیس نیټه : ۱۳۱۰ د امتیاز خاوند د معارف وزارت مسول مدیر محمد هاشم شایق .

۱۰ ـ پیام تندرستی تاسیس نیټه : ۱۳۱۰ ل د امتیاز خاوند د صحیه مستقل ریاست . (۱ : ۲۵۰ ـ ۲۵۱)

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنۍ پرمهال[۱۳۱۲ ـ ۱۳۵۲ ل کال][۱۹۳۳ ـ ۱۹۷۳ ز کال]

د سردرا محمد هاشم خان (۱۹۳۳ ـ ۱۹۴۶ ز کال) د صدراعظمي په ۱۷ کلنه دوره کې مطبوعات د دولت تر کنترول لاندې وه . د نیوکې او اصلاحي خپرونو حق یې نه درلود په ۱۹۳۶ ز کال دمطبوعاتو مستقل ریاست او د باختر اطلاعاتي اژانس مدیریت تاسیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

شول . چې په دې سره په داخل او بهر کې په منظم ډول د اطلاعاتو د را ټولولو زمينه برابره شوه . د راډيو په شمول ټول نشراتي ارگانونه د محمد هاشم خان تر جدي کنترول لاندې وه . (۲: ۱۹)

د شاه محمود خان د صدارت دوره (۱۹۴۶ _ ۱۹۵۲ ز کال د دويمې نړيوالې جگړې له پاى ته رسيدو وروسته په ۱۹۵۰ ز کال د مطبوعاتو دويم قانون نافذ شو . د شاه محمود د صدارت پرمهال انگار ، نداى خلق نيلاب ، ولس ، آئينه ورځپاڼو خپرونې ازادو او نا دولتي مطبوعات گڼل کيدل . چې د کابل په ښار کې خپريدلې . او د فارياب په مرکز کې د اتوم په نوم نشريه موجوده وه . (۲ : ۱۹)

او دولتي نشرات پامير ، صداى ملت ، پيام اقبال ، الفبا او ژوندون په نومونو په پلازمينه او ولايتونو کې نشريدلې . (۲: ۱۹)

د شاه محمود خان صدارت په دوره کې ۱۳۲۹ لمريز کال د مطبوعاتو اصولنامې سربيره نورې ادارې لکه دارة المعارف عمومي ، مديريت پوهنې نندارې عمومي مديريت او په ۱۳۳۱ لمريز کال په کراچۍ ، لندن ، قاهره ، نوې ډهلي ، او تهران کې مطبوعاتي ادارې جوړې شوې . . (۷: ۲۷۳)

د سردار محمد داود خان د صدراعظمۍ (۱۹۵۳ _ ۱۹۶۲ ز کال) پر مهال ازادو مطبوعاتو ته اجازه ور نه کړل شوه . خو نوې دولتي نشريې لکه کابل ټايمز ، هيواد ، ستورى ، سره مياشت ، افغانستان ، پيام حق ، تعليم وتربيه الفلاح ، اريانا ، کانو صنايعو او يو شمير نورې جريدې په ولايتونو کې خپريدلې ، خو داود خان هم لکه محمد هاشم خان په دولتي مطبوعاتو ټينگار کاوه او د ازادو مطبوعاتو مخالف و . (۲: ۲۰)

د ديموکراسۍ لسيزه (۱۹۶۳ _ ۱۹۷۳ ز کال) (۱۳۴۳ _ ۱۳۵۲ ل) کې د افغانستان دريم آساسي قانون چې په ۱۹۶۴ کال کې تصويب شو . د مطبوعاتو د ازادۍ په اړه يې داسې ليکلي وه . : ((ديان ازادي له تعرض څخه مسونه ده.هر انسان حق لري چې د قانون داحکامو سره سم يوازې د افغانستان د اتباعو حق دې ، دوې اجازه لري چې عمومي مطبوعې جوړې او د مطبوعاتو په نشر کې ونډولري ، خو د راډيو او تلويزون دستگاه گانو جوړول يوازې دولت ته اختصاص لري . (۲: ۲۱)

د ديموکراسۍ په لسيزه کې انقلابي خوځښتونه د تشکيل په حال کې و . د خلق او پرچم ورځپاڼو د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند ايديالوژي ، اهداف او مرام نشراوه او يو شمير نورې ازادې او خپلواکې نشريې منځ ته راغلي خو د داود خان په کودتاه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۳۵۲ _ ۱۹۷۳) سره ټول ازاد نشرات بند او دولتي مطبوعاتو تر کلک نظارت لاندې نشرات پیل کړل . خو ادبي ، علمي او فرهنګي فعالیتونو پرمختګ وکړ .

د ۱۳۴۳ لمریز کال آساسي قانون په یو ویشتمه ماده کې داسې راغلي وه : ((د فکر او بیان ازادي د بلوسی څخه په امن ده ، هر افغان حق لري چې مطالب د قانون د حکومونو سره سم له دي چې لومړي یې د دولتي مطبوعاتو ته وښي چاپ او نشر کړي . د عمومي چاپ خانې د تاسیس او مطبوعاتو د خپرونو اجازه اود امتیاز قانون د حکمونو سره سم یوازي د افغانستان د اتباعو او دولت ته ور کول کیږي . د راډیو او عامو خپرونو او کار ځایونو تاسیس او چلول یوازي په دولت پوري اړه لري . (۲ : ۲)

د ۱۹۲۵ز کال څخه تر ۱۹۷۱ ز کال پورې ۳۱ غیر دولتي ورځپاڼې او جریدې خپریدلې چې ۷ جریدي لکه خلق ، پرچم ، مساوات ، صداي عوام ، شعله جاوید او افغان ملت د سیاسي ګوندونو د نشراتي ارګان په توګه خپریدلې . یوازي د سبا په نوم یو وړه ازاده مطبعه موجوده وه . نوري ټولې په دولتي مطبعه کې چاپیدلي . (۹: ۲۱۹)

خو ازادو یعنې غیر دولتي ورځپاڼو چې کله جواز تر لاسه کړ او یو اندازه پیسې یې په بانک د تضمین په توګه کیښودلې په خپله لاره کې یې بل خنډ شتون نه درلود خو په دې ټولو کې د ټولنیزو ګټو احساس درلودونکي کم وو . (۹: ۲۲۴)

پایله :

مطبوعاتو د افغانستان په کلتوري تاریخ کې د پام وړ ونډه اخستې ده . چې اوس مهال خلک د رسنیو د معلوماتو پر بنا د دولت په کړنو قضاوت کوي . او د سیاسي وضیعت ارزونه کوي خو مهمه دا ده چې ټولې رسنې په ایمانداری سره حقیقتونه نشر کړي تر څو دخلکو د بیداری سبب و ګرځي .

په افغانستان کې مطبوعاتي فعالیت د امیر شیر علی خان دویم ځل واکمنی کې په رسمي ډول پیل شوه . د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنی تر پایه پورې یې مختلف پړاونه طې کړي دي . چې ځینو واکمنانو لخوا د ورځپاڼو مسولینو ته د تحدید او بندي کیدو سزا هم ور کړل شوې ده . خو مطبوعاتو خپل ټولنیز رول لوبولي او د خلکو باور یې پرځان پیدا کړې . اوس ډیری ځوانانو مطبوعاتي فعالیتونو ته مخه کړې ده . خو مطبوعاتو د تاریخ په دغه پړاو کې یعنې له ۱۸۲۸ څخه ۱۹۷۳ ز کال پورې ، دغازي امان الله خان واکمنی او د دموکراسی لسیزه ځانګړی ځای لري . چې په دې دغو دواړو وختونو کې مطبوعاتو دپام وړ پرمختګ کړی دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

Abstract:

The media and press took part in cultural history of Afghanistan . Now a days people gudge on the basis of information publishing throush press a bout governmental laws and activities . they examine political situation , but It is important for media to public ate fact with reality and honesty to awarm people .In Afghanistan the press and media activities started when Amir sher Ali khan had come in authority for the second time . And passed throush different stages up to the end of Ali Hezrat Zahir shai government . That from some authoritative directors of newspapers were punished and prisoned .

But press and media played its social and central role . And achieved the trust of the people , Now a days a lot of people take interest in media but press has a special position for the period 1868 throush 1975 during Amanullah khan decade of democracy , That played central , Role in publishing press .

ماخذونه

۱ _ افغان ، فریاد ، نجم الدین (۱۳۸۴ هـ ش) . نګرش بر تاریخ معاصر افغانستان . انجمن نشراتي دانش ، پشاور .

۲ _ پرتو نادری ، نصرالله (۱۳۸۵ ل) . چګونګي رسانه ها در افغانستان . مجتمع جامعه مدني افغانستان ، نګاه انتشارات و مطبعه ، میوند .

۳ _پیغام ، جان محمد (۱۳۹۱ ل) ، پوهه ، د ننګرهار پوهنتون علمی او څیړنیزه ، دری میاشتنۍ خپرونه . علامه محمود طرزی . ۱۳۹۱ ل کال دویمه _ دریمه ګڼه ، چنګابن _لیندي پر لپسي ۴۳ _ ۲۴ ګڼه .

۴_ پیغام ، جان محمد (۱۳۹۲) پوهه د ننګرهار پوهنتون علمي او څیړنیزه دري میاشتنۍ خپرونه . غلام محیِ الدین انیس . په افغانستان کې د ملي خپلواکه نا دولتي جریدې بنسټ ایښودونکی . ۱۳۹۲ ل کال لومړی ګڼه مرغومی _ غبرګولي . پر له پسې ګڼه : ۴۴_ ۴۵

۵ _ پیغام ، جان محمد (۱۳۹۰) کال . د شلمې پیړۍ په لومړیو دریو لسیزو کې د افغانستان سیاسي او فرهنګي بهیر . مومند خپرندویه ټولنه . ننګرهار جلال آباد .

۶ _ څلمی ، محمد ولي (۱۳۸۴ هـ ش کال) . د افغانستان په وروستي دموکراسی کې د فکر او بیان ازادي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ ـ دريځ ، امين الله (۱۳۷۹ خورشيدي) افغانستان د قرن بستم ، کتابخانه دانش ، پيشاور .
۸ ـ عطايي ، محمد ابراهيم (۱۳۸۴) . افغانستان پر معاصر تاريخ يوه لنډه کتنه . دويم چاپ انتشارات ميوند ، سبا کتابخانه ، پشاور .
۹ ـ کشککي ، مصباح الدين (۱۳۸۹) . د آساسي قانون لسيزه . ژباړه داد خان غزنيوال ، ميوند خپرندويه ټولنه . مطبعه کابل
۱۰ ـ هاشمي ، سيد سعدالدين (۱۳۵۹ هـ ش) . افغانستان معاصر . پوهنځی علوم اجتماعي پوهنتون کابل . گسستنر

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library